JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA HESABU ZA SERIKALI (PAC)

TAARIFA YA SHUGHULI ZA KAMATI KWA MWAKA 2017

(*Inatolewa chini ya Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016)*

Idara ya Kamati za Bunge

S.L.P. 941

DODOMA **JANUARI, 2018**

IKISIRI (ABSTRACT)

Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC) ina dhima kubwa kwa mujibu wa Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Januari, 2016 kushughulikia maeneo yenye matumizi mabaya ya fedha za Umma katika Wizara, Idara, Wakala na Mashirika ya Umma. PAC imekuwa ikitekeleza wajibu wake huo kwa kutumia Taarifa za ukaguzi za Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG).

Chimbuko la Taarifa hii ya Kamati linatokana na masharti ya Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016. Taarifa ya Kamati imechambua kwa kina utekelezaji wa shughuli za Kamati kwa kuzingatia majukumu ya kikanuni ya Kamati ya PAC kwa kipindi cha mwaka 2017.

Kamati imebainisha maeneo kadhaa ambayo bado yana changamoto kubwa za matumizi yasiyofaa ya fedha za Umma. Maeneo hayo ni pamoja na usimamizi duni wa Miradi ya maendeleo, kutozingatiwa kwa Sheria ya Manunuzi ya Umma na uwekezaji usiokuwa na tija unaofanywa na baadhi ya Taasisi za Umma. Mapungufu mengine ni pamoja na uwepo wa deni kubwa ambalo Serikali inadaiwa na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii, Madeni yasiyorejeshwa ya Mradi wa Matrekta katika Shirika la Uzalishaji Mali (SUMA – JKT) pamoja na mapungufu ya umiliki na uendeshaji wa Benki ya Azania na Taasisi ya PRIDE.

Kamati imetoa mapendekezo mahsusi katika maeneo yenye matumizi mabaya ya fedha za Umma ikiwa ni pamoja na mapitio ya Mikataba mbalimbali ambayo imeonekana kuleta hasara kwa Serikali, kuchukua hatua za kisheria na kiuwajibikaji wa baadhi ya watumishi wa Umma na wazabuni ambao wameiingizia Serikali hasara na kufanya mapitio ya kiutendaji wa Taasisi ya kifedha ya Benki ya Kilimo (TADB). Aidha, Kamati imependekeza kwa Serikali kuchukua hatua stahiki za kurekebisha dosari za umiliki wa Benki ya Azania na Taasisi ya PRIDE.

YALIYOMO

IKISIRI (ABSTRACT) i
YALIYOMO ii
SEHEMU YA KWANZA 1
1.0 MAELEZO YA JUMLA 1
1.1 Utangulizi 1
1.2 Majukumu ya Kamati 1
1.3 Muhtasari wa Matokeo ya Utekelezaji wa Shughuli za Kamati 2
1.3.1 Maeneo yenye Matatizo ya Matumizi yasiofaa ya Fedha za Umma 3
1.3.2 Utekelezaji wa Mapendekezo yaliyotolewa na Kamati ya Hesabu za Serikali kipindi kilichopita 4
SEHEMU YA PILI 6
2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA UTEKELEZAJI 6
2.1 Maelezo ya Jumla kuhusu Uchambuzi 6
2.2 Uchambuzi 7
2.2.1 Dosari katika Mkataba wa Mlimani City (Chuo Kikuu cha Dar es Salaam) 7
2.2.2 Kusimama muda mrefu kwa Mradi wa Dege, Kigamboni unaotekelezwa na Shirika la Taifa la Hifadhi ya Jamii (NSSF) 10
2.2.3 Madeni ambayo Serikali inadaiwa na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii kiasi cha Shilingi trilioni 1.6 11
2.2.4 Udhaifu katika ukusanyaji wa madeni, usimamizi na utoaji wa Zabuni katika Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO) 13
2.2.5 Dosari za Kimfumo katika Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA) 14
2.2.6 Ununuzi wa Magari ya Polisi yenye Thamani ya Dola za Marekani 29,606,100 bila ya Kuwepo Mkataba 15
2.2.7 Madeni yasiokusanywa katika Shirika la uzalishaji Mali la Jeshi la Kujenga Taifa (SUMA JKT) 17
2.2.8 Kutokuwepo na Ufanisi kwa Benki ya Kilimo Tanzania (TADB) 18
2.2.9 Tozo ya Maendeleo ya Utalii ya Shilingi 6,357,529,854 kutowasilishwa Wizara ya Maliasili na Utalii kutoka Hazina 20
2.2.10 Kutotekelezwa kwa Mapendekezo ya CAG kuhusu Umiliki wa Benki ya Azania 20
2.2.11 Umiliki wa Taasisi ya Ukuzaji Maendeleo Vijijini *(Pride Tanzania Limited)* 21
2.2.12 Matumizi Mabaya ya Shilingi 523,929,646.06 katika Shirikisho la Serikali za Mitaa (ALAT) 22
SEHEMU YA TATU 24
3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO 24

3.1 Maelezo ya jumla 24
3.2 Maoni 24
3.3 Mapendekezo 25
3.3.1 Mapungufu ya Mkataba wa Mradi wa "Mlimani City" 25
3.3.2 Kutokamilika kwa Mradi wa Dege, Kigamboni 26
3.3.3 Urejeshaji wa Mikopo ambayo Serikali inadaiwa na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii 26
3.3.4 Ununuzi wa Magari yenye Thamani ya Dola za Marekani 29,606,100 uliofanywa na Jeshi la Polisi bila ya Uwepo wa Mkataba 27
3.3.5 Mapungufu katika Mfumo wa usimamizi wa mapato ya Bandari (TPA) 27
3.3.6 Madeni ambayo SUMA JKT inadai kwa watu na Taasisi mbalimbali . 28
3.3.7 Urejeshaji wa fedha zinazokusanywa na TRA kwa niaba ya Taasisi mbalimbali za Serikali 29
3.3.8 Ufanisi mdogo wa Benki ya Kilimo (TADB) 29
3.3.9 Matumizi mabaya ya Fedha za Umma katika Jumuia ya Serikali za Mitaa (ALAT) 30
3.3.10 Umiliki wa Benki ya Azania na Taasisi ya Pride 30
SEHEMU YA NNE 31
4.0 HITIMISHO 31
4.1 Shukurani 31
4.2 Hoja 33

TAARIFA YA SHUGHULI ZA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA HESABU ZA SERIKALI (PAC) KWA MWAKA 2017

(*Inatolewa chini ya Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016)*

SEHEMU YA KWANZA

1.0 MAELEZO YA JUMLA

1.1 Utangulizi

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016, naomba kuwasilisha Taarifa ya mwaka ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC), kuhusu Shughuli zilizotekelezwa kwa mwaka 2017 na kuliomba Bunge lako Tukufu liipokee na kuijadili inavyostahili.

Mheshimiwa Spika, Kwa mwaka 2017, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC) ilipokea na kujadili Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) kuhusu Ukaguzi wa Hesabu za Serikali Kuu na Mashirika ya Umma kwa mwaka wa fedha ulioishia tarehe 30 Juni, 2016, naomba kulijulisha Bunge lako Tukufu kuwa maelezo yanayotolewa katika Taarifa hii yanatokana na Hesabu zilizokaguliwa kama zilivyowasilishwa katika Taarifa hiyo ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali.

1.2 Majukumu ya Kamati

Mheshimiwa Spika, Shughuli za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali zilizingatia majukumu yake yaliyoainishwa katika kifungu cha 14 cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016. Majukumu hayo ni:-

a) Kushughulikia maeneo yenye matatizo sugu ya matumizi mabaya ya fedha za Umma katika Wizara za Serikali yaliyoainishwa katika Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali;
b) Kufuatilia utekelezaji wa Mapendekezo yaliyokwishatolewa na Kamati hiyo yenye lengo la kuondoa matatizo hayo; na
c) Kutoa Mapendekezo na Ushauri kwa Wizara za Serikali kuhusu matumizi mazuri ya fedha za Umma ili kupunguza matumizi mabaya ya fedha za Umma.

Mheshimiwa Spika, Msingi wa majukumu hayo unatokana na Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kama ilivyobainishwa katika kifungu cha 16 cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016.

Mheshimiwa Spika, Utaratibu wa kutekeleza majukumu ya Kamati kwa kipindi chote ulizingatia masharti ya Kanuni ya 117 ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016. Miongoni mwa Masharti hayo ni kuzingatia Bajeti ya Kamati iliyoidhinishwa kwa mwaka na kukutana pale ilipoitishwa na Spika, Naibu Spika au Mwenyekiti wa Kamati baada ya kupata idhini ya Spika.

1.3 Muhtasari wa Matokeo ya Utekelezaji wa Shughuli za Kamati

Mheshimiwa Spika, Shughuli za Kamati kwa mwaka 2017, zililenga kushughulikia maeneo yenye matatizo sugu ya matumizi mabaya ya fedha za Umma katika Wizara za Serikali kama yalivyobainishwa katika Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa Mwaka wa fedha unaoshia tarehe 30 Juni, 2016. Aidha, Shughuli hizo zilikusudia kufuatilia utekelezaji wa Mapendekezo yaliyotolewa na Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali wakati wa kupitia na kujadili Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa kwa Mwaka wa fedha ulioishia tarehe 30 Juni, 2015.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia Ibara ya 143 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977, kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2016 Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali alifanya Ukaguzi wa jumla ya Taasisi 122 za Serikali Kuu ikijumuisha Wizara na Idara zinazojitegemea 62, Wakala 37, Mifuko maalum 18, Sekretarieti za Mikoa 26, Taasisi nyingine 42, Vyama vya Siasa 19, Bodi za Mabonde ya Maji 13 na Balozi 34.

Mheshimiwa Spika, Kwa upande wa Mashirika ya Umma, Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali alikaguwa na kutoa Taarifa ya jumla ya Mashirika ya Umma 150 kati ya 200 yaliyotakiwa kukaguliwa.

Mheshimiwa Spika, Katika ngazi ya Kamati, Kamati ilifanikiwa kuchambua na kujadili Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa za jumla ya Mafungu ya Serikali Kuu 34 na yale ya Mashirika ya Umma 38. Aidha, Kamati ilipata fursa ya kutembelea baadhi Miradi ya Maendeleo ikiwamo ya barabara, umeme, ukarabati wa shule na vyuo na uwekezaji katika Miradi ya ujenzi wa nyumba.

Mheshimiwa Spika, Awali naomba kulijulisha Bunge hili kwa muhtasari Matokeo ya Shughuli za Kamati wa Mwaka 2016 kama ifuatavyo: -

1.3.1 Maeneo yenye Matatizo ya Matumizi yasiofaa ya Fedha za Umma

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali ili kubaini maeneo yenye matatizo ya matumizi mabaya ya fedha za Umma. Kutokana na Shughuli hiyo Kamati ilibaini baadhi ya maeneo hayo kuwa ni pamoja na haya yafuatayo: -

a) Utekelezaji wa Miradi uliofanywa na baadhi ya Mashirika ya Umma bila kuwa na tija hivyo kuisababishia Serikali hasara;
b) Dosari katika usimamizi wa Miradi inayotekelezwa na Wizara mbalimbali hivyo kupoteza fedha za Serikali;

c) Kutokuwepo kwa nyaraka za Malipo kwa baadhi ya Taasisi za Wizara, Idara, Wakala na Mashirika ya Umma;
d) Kutozingatiwa ipaswavyo kwa Sheria ya Manunuzi ya Umma na Kanuni zake;
e) Dosari katika usimamizi wa Mikataba;
f) Ufanisi mdogo wa Benki za Umma
g) Kutozingatiwa kwa Sheria ya Bajeti, Sheria ya Fedha za Umma na Kanuni mbalimbali; na
h) Kutorejeshwa kwa wakati kwa Mikopo iliyotolewa na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii kwa Serikali.

1.3.2 Utekelezaji wa Mapendekezo yaliyotolewa na Kamati ya Hesabu za Serikali kipindi kilichopita

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali iliyowasilishwa Bungeni mwezi Januari, 2016 jumla ya Mapendekezo 14 ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali yaliridhiwa na kuwa Maazimio ya Bunge.

Mheshimiwa Spika, Kwa lengo la kufuatilia utekelezaji wa Maazimio ya Bunge yaliyotolewa kipindi kilichopita, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa za Maafisa Masuuli mbalimbali sambamba na uchambuzi wa Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa Hesabu za Mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015.

Mheshimiwa Spika, Matokeo ya Shughuli hiyo kwa ujumla yalionesha kuwa Maazimio 8 kati ya Maazimio 14 ambayo ni sawa asilimia 64.2 yalikuwa yametekelezwa au yalikuwa katika hatua mbalimbali za utekelezaji. Aidha, Maeneo 6 ambayo ni sawa na asilimia 35.8 yalikuwa hayajatekelezwa hadi sasa. Hali ya utekelezaji wa maazimio ya Bunge imefafanuliwa katika chati ifuatayo: -

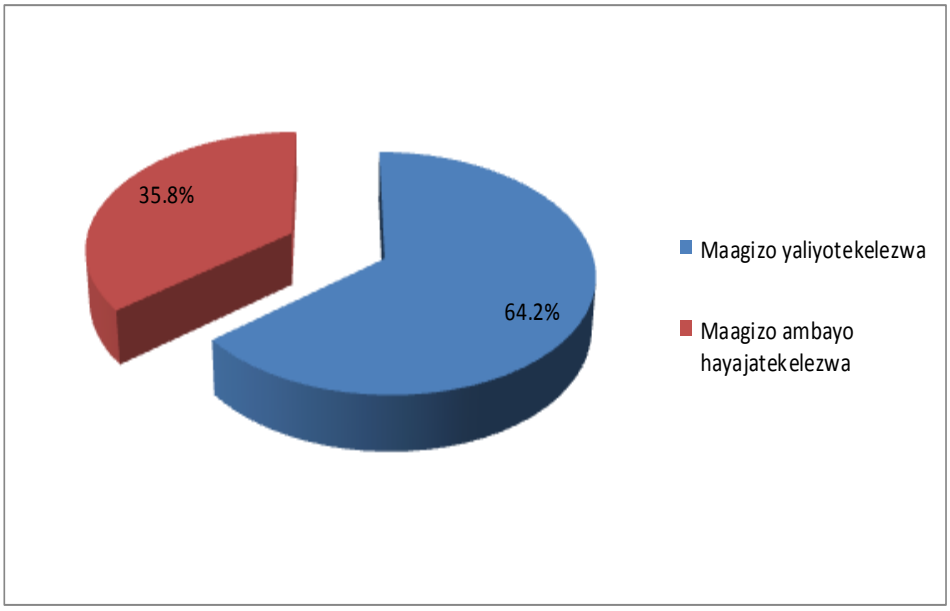

Chati Namba 1: Hali ya utekelezaji wa maazimio ya Bunge

Mheshimiwa Spika, Kama ilivyofafanuliwa katika chati Namba 1 hapo juu, na kwa lengo la kulipa Bunge lako mwendelezo wa majadiliano *(Coherent discussion)* naomba kuyataja Maeneo ambayo hadi sasa hayajatekelezwa kikamilifu kwa muhtasari kama ifuatavyo: -

a) Kutokulipwa kwa wakati madeni ambayo Serikali inadaiwa na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii;
b) Kutoanzishwa kwa mfuko wa uwekezaji wa Umma *(Public investment fund)*;
c) Hali ya kifedha ya Mfuko wa PSPF kutoimarika ipasavyo;
d) Usimamizi duni wa Mikataba katika Wizara na Mashirika ya Umma;
e) Kutokamilika kwa uzingatiaji wa Mfumo kihasibu wa "*IPSAS Accrual basis* "kwa Taasisi za Serikali Kuu; na
f) Baadhi ya Taasisi za Umma kuendelea kutozingatia Sheria ya Manunuzi ya Umma na Kanuni zake.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA UTEKELEZAJI

2.1 Maelezo ya Jumla kuhusu Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Ili kubainisha maeneo yenye matatizo ya matumizi mabaya ya fedha za Umma na kwa kuzingatia Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali katika Kaguzi mahususi za Mafungu ya Serikali Kuu na Mashirika ya Umma, Vigezo vya msingi vilitumika kuainisha maeneo hayo ikiwa ni pamoja na: -

a) Thamani ya pesa iliyotumika katika matumizi yaliyoripotiwa na kukaguliwa *(Value for money criteria);*

b) Madhumuni ya Bajeti na matumizi yaliyofanyika *(Misappropriation criteria)* na iwapo Vigezo vya msingi katika matumizi ya fedha za Umma vilizingatiwa *(Criteria)*;

c) Kiasi cha matumizi ikilinganishwa na mahitaji halisi *(Extravagance);*

d) Matokeo ya Taarifa za Kaguzi Maalum *(Special audit)* zilizofanyika hivi karibuni;

e) Umakini katika matumizi yaliyoripotiwa na kukaguliwa;

f) Kujirudia mara kwa mara kwa hoja husika ya ukaguzi *(frequency of reoccurrence)*;

g) Uzingatiaji wa Mamlaka halali za kuidhinisha matumizi ya fedha *(Abuse of established control)*;

h) Uzingatiaji wa Sheria, Kanuni na taratibu za matumizi ya fedha za Umma *(Compliance criteria)*; na

i) Kuwepo kwa Kumbukumbu na nyaraka zinazopaswa kutunzwa kwa ushahidi wa matumizi kama zilivyohitajiwa na CAG na mambo mengine

ya ujumla ikiwa ni pamoja na hali ya matumizi ya fedha za Umma iliyoripotiwa (*Condition*), sababu za hali ya matatizo yaliyopo (*Possible cause*) na athari inayoweza kupatikana kwa matatizo hayo (*Impact*).

2.2 Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Kufuatia Vigezo na mambo ya msingi niliyoyataja hapo awali, Uchambuzi wa Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa mafungu mahususi ya Serikali Kuu na Mashirika ya Umma ulibainisha mambo yafuatayo: -

2.2.1 Dosari katika Mkataba wa Mlimani City (Chuo Kikuu cha Dar es Salaam)

Mheshimiwa Spika, kutokana na Mkataba wa makubaliano ya Ujenzi wa Mradi wa Mlimani City ambao ulianza tarehe 01 Oktoba, 2004 na ukitakiwa kukamilika tarehe 01 Septemba, 2006 kwa makubaliano ya mkodishwaji na mkodishaji kwa maana ya Chuo Kikuu cha Dar es Salaam na Kampuni ya Mlimani Holding Limited (MHL), Mradi huu haujakamilika mpaka sasa.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati katika taarifa ya CAG pamoja na mahojiano na uongozi wa Chuo Kikuu cha Dar es Salaam, umebaini dosari kubwa katika usimamizi na uendeshaji wa Mradi huo hali ambayo inaipatia Serikali hasara. Dosari hizo ni kama zifuatavyo: -

a) Sheria ya uwekezaji ya mwaka 1997 inaelekeza ili kibali cha uwekezaji kitolewe lazima muwekezaji alete ushahidi wa kuwa na mtaji wa kutosha hivyo Dola za Marekeani 75 zilizooneshwa kama mtaji kwenye hesabu za MHL ni kinyume cha sheria hiyo ya TIC inayohusu uwekezaji;

b) *Turnstar Holding Ltd* ni miongoni mwa Mwanahisa wa MHL anaemiliki hisa moja. *Turnstar Holding Ltd* ametoa mikopo kwa MHL jumla ya Dola za Marekani 49,027,840. Kamati ilipata mashaka kuhusu nia ya mbia

huyu kwa kuwa MHL ana hisa 900 ambazo hazijauzwa hivyo angeweza kununua badala ya kukopesha. Kamati inaona mbia huyu lengo lake ni kujinufaisha zaidi kwa kutoa mikopo kwa vile riba anayolipwa inatolewa kwenye mapato ghafi kabla ya kugawana faida;

c) Kwa zaidi ya miaka 13 tangu Mkataba uingiwe, Mradi wa ujenzi wa hoteli ya nyota 3 yenye vyumba 100 bado haujaanza kinyume na makubaliano hivyo kuongeza gharama za kumalizika Mradi na Botanical Garden na pia haijatengenezwa;

d) Kumekuwepo ukiukwaji mkubwa wa malipo ya pango la ardhi (rent) ya Chuo Kikuu ambapo kifungu 1.1(j) na kifungu 10.1 cha Mkataba kinaeleza kuwa Chuo Kikuu cha Dar es Salaam kitapata asilimia 10 ya pango ya mapato ghafi. Hata hivyo, Kampuni ya Mlimani Holding Limited (MHL) imekuwa ikifanya malipo ya pango kwa Chuo kwa asilimia 10 ya mapato baada ya kutoa gharama za uendeshaji hivyo kuikosesha Serikali mapato stahiki kinyume na Mkataba;

e) Kukiukwa kifungu cha 11.2(l) cha hati ya makubaliano ya mpangaji kinachomtaka MHL kutopangisha mtu yeyote ambaye hajathibitishwa na Mapangishaji (Chuo Kikuu cha Dar es Salaam). Hata hivyo, ukaguzi umethibitisha kuwa MHL amekuwa akipangisha wapangaji wengine bila kupata kibali cha Chuo Kikuu cha Dar es Salaam hivyo kupelekea Chuo kukosa taarifa sahihi za mapato ya kodi kutoka kwa wapangaji wake;

f) Kamati hairidhishwi na mazungumzo yanayoendelea kati ya Chuo Kikuu cha Dar es Salaam na Mwekezaji wa Mlimani City (MHL). Mwekezaji huyo amekuwa akiyakataa mapendekezo yote ambayo yangekuwa na maslahi kwa pande zote mbili badala yake amekuwa akishikiria mapendekezo yenye maslahi kwake tu. Wakati huo ameweza kuongeza eneo la maduka na maegesho ya magari ambavyo havikuwemo katika Mkataba. Kama hiyo haitoshi, Mwekezaji ameshindwa kuanza utekelezaji

wa Ujenzi wa Hotel na bustani ya wanyama na mimea (Botanic Garden) ambavyo vipo kwa mujibu wa Mkataba.

g) Mapitio ya Mkataba yamebainisha kuwa Mkataba huo hauelezi hali halisi ya ugawanaji mali pindi Mkataba utakapoisha (Miaka 50 au 85). Hakuna makubaliano rasmi yanayoeleza mgawanyo wa mali na miundo mbinu itakayokuwepo pindi Mkataba utakapoisha. Athari ya jambo hili ni kuwa kuna uwezekano wa kutokea mvutano wa kisheria pindi Mkataba huu utakapofika ukomo;

h) Dosari nyingine ni kuhusu ushiriki wa Serikali kupitia kituo cha Uwekezaji (TIC) ambapo TIC na Mlimani City Holdings (MHL) wamekuwa wakibadilisha muda wa Utekelezaji wa Mradi mara kwa mara kwa kumuongezea muwekezaji muda wa kukamilisha Mradi bila ya kuhusisha Chuo Kikuu cha Dar es Salaam. Kwa mfano, Mkataba wa kwanza ulisainiwa tarehe 27 Februari, 2006 na kumuongezea Mwekezaji kipindi cha Utekelezaji wa Mradi hadi tarehe 30 Oktoba, 2009. Mkataba wa pili ulisainiwa tarehe 13 Julai, 2007 kwa kuongeza muda wa Utekelezaji hadi tarehe 30 Novemba, 2013 na Mkataba wa tatu ulisainiwa tarehe 10 Decemba, 2014 ambao uliongeza muda wa utekelezaji wa Mradi huo hadi 31Decemba, 2019; na

i) Mkataba unaonesha kuwa ilitakiwa kujengwa nyumba 50 za kuishi (housing estate/Villas). Kamati ilipotembelea Mradi huu zilionekana nyumba 45 tu na nyumba moja yenye vyumba viwili vilivyotenganishwa na milango miwili.

Mheshimiwa Spika, Kutokana na dosari zilizofafanuliwa katika aya (a) hadi (i) hapo juu, ni dhahiri, Mradi wa Mlimani City una dosari kubwa hivyo kuinyima Serikali mapato stahiki. Hivyo Mradi huu unatakiwa uangaliwe kwa kina kuanzia Mkataba wa Kwanza hadi hapo ulipofikia sasa.

2.2.2 Kusimama muda mrefu kwa Mradi wa Dege, Kigamboni unaotekelezwa na Shirika la Taifa la Hifadhi ya Jamii (NSSF)

Mheshimiwa Spika, Mradi wa Dege Eco Village, Kigamboni ni wa ubia kati ya Shirika la Taifa la Hifadhi ya Jamii (NSSF) na Kampuni ya Azimio Housing Limited (AHEL) ambapo katika Mradi huo, AHEL ana hisa asilimia 55 na NSSF asilimia 45 kwa makubaliano ya uchangiaji wa ardhi na fedha taslim.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia Ukaguzi uliofanywa na CAG na baada ya Uchambuzi wa Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa za NSSF kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2016, Kamati imebaini kuwa Mradi huo ulisimamishwa na Serikali tangu mwezi Januari, 2016[1].

Mheshimiwa Spika, Hadi Mradi huo unasimama jumla ya Shilingi bilioni 219 mali ya Wanachama wa NSSF zilikuwa zimetumika katika Mradi huo. Mnamo tarehe 09 Novemba, 2016 Kamati ya PAC iliunda Kamati ndogo kwajili ya kushughulikia kwa kina hoja ya Mradi wa Dege. Kamati hiyo ilitekeleza kazi zake na kuwasilisha taarifa ya uchambuzi na mapendekezo kwa Mheshimiwa Spika tarehe 13 Februari, 2017.

Mheshimiwa Spika, Aidha, mnamo tarehe 20 Januari, 2018 Kamati ilitembelea Mradi huu wa Dege na kujionea hali halisi ya ghorofa 156 zenye nyumba 3,700 (Units) ambazo hakuna hata moja iliyokwisha kamilika na kuuzwa. Kamati ilipata wasiwasi juu ya usalama wa fedha za wanachama kiasi cha shilingi Bilioni 219 ambazo zimekwisha wekezwa.

Mheshimiwa Spika, Suala la Mradi huu limechukua muda mrefu kukamilika. Kamati inasisitiza Serikali kufanya kila liwezekanalo kuepusha upotevu wa fedha za Umma zilizo kwisha wekezwa hapo kwa kuzingatia ukweli kuwa Mradi

[1] Rejea Ukurasa wa 24 wa "Key Audit Matters" kwa Taarifa ya Hesabu za NSSF kwa Mwaka wa fedha 2015/2016

huu kuendelea kusimamama unapungua thamani *(Depreciation[2]),* ongezeko la gharama za ujenzi na uharibifu wa miundo mbinu unaoendelea.

2.2.3 Madeni ambayo Serikali inadaiwa na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii kiasi cha Shilingi trilioni 1.6

Mheshimiwa Spika, Kama ambavyo Kamati ili ripoti mwaka jana katika taarifa yake ya mwaka hapa Bungeni, Serikali imeendelea kulimbikiza deni inalodaiwa na Mifuko mbalimbali ya Hifadhi ya Jamii. Hadi kufikia Juni 30, 2016 deni la Mifuko ya Hifadhi ya Jamii ambalo muda wake wakulipwa ulikuwa umepita lilifikia Shilingi trilioni 1.6.

Mheshimiwa Spika, Madeni haya yanatokana na Mikopo ya moja kwa moja iliyochukuliwa na Serikali, dhamana ambazo Serikali ilitoa na michango ambayo haikuwasilishwa kulingana na matakwa ya kisheria. Aidha, CAG amebainisha kuwa madeni hayo yamevuka muda wake wa kulipwa kwa mujibu wa makubaliano. Mchanganuo wa madeni hayo ni kama unavyoonekana katika jedwali lifuatalo: -

[2] International Audit Standard (IAS 16)

Jedwali Namba 2.1: Madeni ambayo Serikali inadaiwa na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii.

Na.	Jina la Mfuko	Kiasi "Shilingi bilioni"
1.	LAPF	243.43
2.	WCF	26.6
3.	PPF	139.55
4.	NHIF	43.8
5.	PSPF	623.93
6.	NSSF	519.05
JUMLA		**1,596.36**

Chanzo: Taarifa ya CAG kuhusu Mashirika ya Umma kwa mwaka wa fedha 2015/2016

Mheshimiwa Spika, Kutokulipwa kwa madeni hayo yaliyochambuliwa katika Jedwali hapo juu kunaathiri uwezo wa kifedha na kiutendaji wa taasisi husika. Hoja ya Kamati katika eneo hili ni kuishauri Serikali kutimiza ahadi yake iliyoitoa kwa Kamati na kwa Bunge kwa kuanza kulipa madeni hayo kupitia hati fungani *(None cash bond)* na njia nyinginezo ili kuokoa baadhi ya Mifuko ambayo kwa kiasi fulani imeanza kushindwa kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi na ukamilifu.

2.2.4 Udhaifu katika ukusanyaji wa madeni, usimamizi na utoaji wa Zabuni katika Shirika la Umeme Tanzania (TANESCO)

a) Ukusanyaji wa Madeni

Mheshimiwa Spika, Kamati hairidhishwi na kasi ndogo ya Serikali na Taasisi zake katika ulipaji wa madeni yake kwa Tanesco ambapo imepelekea deni hilo kuongezeka toka shilingi bilioni 129.298 30 Juni, 2016 hadi kufikia shilingi 189,806,872,396.96 30 Juni, 2017. Hali hii inatokana na baadhi ya Wizara na Taasisi kutokulipa ama kupunguza madeni yao kwa wakati na kikamilifu. Baadhi ya Wizara na Taasisi zinazobeba deni kubwa ni Hospitali ya Muhimbili, Wizara ya Maji na Umwagiliaji, DAWASCO, Magereza na nyinginezo ambazo kwa pamoja zinachangia karibu ya deni kwa kiasi cha shilingi 105,288,757,564.70.

Mheshimiwa Spika, inasikitisha zaidi kwani kati ya Taasisi za Serikali zinazodaiwa na Tanesco ni Wizara ya Nishati kwa kutolipa kodi ya pango ya Jengo la Tanesco ambapo Wizara imekodisha kiasi cha shilingi bilioni 1.6. Kamati inashauri Serikali kulipa madeni yake kwa wakati.

b) Usimamizi na Utoaji wa Zabuni

Mheshimiwa Spika, katika taarifa ya CAG zipo dosari katika manunuzi ya Umma kama vile:

i. Mikataba mingi kusainiwa baada ya kazi kutolewa kinyume na taratibu;
ii. Mchakato wa Zabuni kuchukua muda mrefu kuliko uliowekwa na Sheria;
iii. Zabuni kwenye kanda kutolewa katika kiwango cha juu kuliko kilichowekwa kisheria;

iv. Kutoa Mafungu manne (4 lots) kwa muombaji mmoja kinyume na kanuni za manunuzi haziruhusu mzabuni kupewa zaidi ya mafungu 2 *(lots);* na

v. Kukosekana kwa mpango madhubuti wa manunuzi hivyo kusababisha uwepo wa manunuzi ya dhalura.

Mheshimiwa Spika, Kamati inasisitiza Tanesco kuzingatia Sheria na Kanuni za Manunuzi ya Umma.

2.2.5 **Dosari za Kimfumo katika Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA)**

Mheshimiwa Spika, Katika Taarifa yake ya mwaka hapa Bungeni, mwezi Januari, 2016, Kamati ilibainisha dosari za kimfumo katika Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA) ambazo zinasababisha upotevu mkubwa wa mapato ya Serikali. Kamati ilitegemea kuwa suala hilo lingekuwa limeshughulikiwa kwa ukamilifu katika mwaka wa fedha 2016/ 2017.

Mheshimiwa Spika, Hata hivyo dosari hizo za kimfumo zimeendelea katika TPA. Dosari za mfumo wa COBOL unaotumiwa na TPA umeendelea kuwa na changamoto za kuwasiliana na mifumo tanzu kama vile Harbor View Plus (HVP), Cargo Management System (CMS) na Tanzania Customs Intergrated System (TANSIS).

Mheshimiwa Spika, Dosari hizo zimeendelea kuipotezea Serikali mapato kutokana na baadhi ya meli taarifa zake kutorekodiwa ipasavyo. Aidha, TPA wamekuwa wakishindwa kuhakiki taarifa za moja kwa moja za meli na mizigo inayohudumiwa na kitengo cha kuhudumia makontena cha TICTS hivyo kutokuwa na uhakika wa taarifa za fedha wanazolipwa na TICTS.

Mheshimiwa Spika, Maelezo ya TPA kwa Kamati ni kuwa wanafunga mfumo mpya wa ERP (SAP) na Ununuzi wa mfumo wa Port Operations Sytem (POS) ambayo itawezesha kuunganisha mtiririko wa utoaji ankara, ukusanyaji mapato

na kuviunganisha moja kwa moja kwenye kumbukumbu za Hesabu *(General ledger)*.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na TPA kutoa ahadi ya kuwa mifumo hiyo itakamilika na kuanza kufanya kazi kati ya Novemba 2017 na Januari, 2018, bado Kamati ina mashaka makubwa na uhakika wa mifumo hiyo na udhibiti wa mapato ya Serikali katika TPA, ikizingatiwa kuwa mifumo hiyo inanunuliwa kwa gharama kubwa ya fedha za Umma.

Mheshimiwa Spika, Itakumbukwa kuwa, mapema mwezi Novemba, 2017 Mhe. Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mheshimiwa Waziri Mkuu kwa nyakati tofauti walibaini mapungufu makubwa ya mfumo wa uondoshaji mizigo katika Bandari yetu. Hii inadhihirisha kuwa endapo hatua madhubuti hazitachukuliwa kwa haraka, basi upotevu wa mapato ya Serikali utaendelea na ufanisi wa Bandari utashuka.

2.2.6 Ununuzi wa Magari ya Polisi yenye Thamani ya Dola za Marekani 29,606,100 bila ya Kuwepo Mkataba

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya CAG inabainisha kuwa mnamo tarehe 05 Septemba, 2013 Jeshi la Polisi liliingia makubaliano na Kampuni ya Ashok Leyland ya nchini India kwa ajili ya ununuzi wa magari 777 yenye thamani ya Dola za Marekani 29,606,100. Magari hayo yalipangwa kununuliwa kwa mkopo *(Credit facility)* kutoka Benki ya uagizaji na uingizaji bidhaa ya Exim ya India *(Export – Import Bank of India)*.

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya CAG imebainisha dosari katika mchakato wa ununuzi wa magari hayo kama ifuatavyo: -

a) Mkataba kati ya Jeshi la Polisi na Kampuni ya Ashok Leyland uliingiwa tarehe 05 Septemba, 2017 wakati Mkataba wa mkopo wa manunuzi ya magari husika kati ya Serikali na Benki ya Exim ya India ulisainiwa

tarehe 19 Juni, 2015. Kwa msingi huo na kwa kuzingatia masharti ya kipengele 9.1 cha Mkataba wa mkopo kati ya Serikali na Benki ya Exim ya India, makubaliano hayo yalikuwa batili kwa sababu Mkataba kati ya Jeshi la Polisi na Kampuni ya Ashok Leyland ulikwisha muda wake tangu mwezi Oktoba, 2014. Makubaliano ya Mkopo kati ya Serikali ya Tanzania na Exim benki India hayakwenda sambamba na Mkataba wa ununuzi wa magari. Hivyo ununuzi wa magari hayo una utata mkubwa;

b) Gharama halisi za ununuzi wa magari hayo pia una dosari. Uchambuzi wa Kamati katika taarifa ya CAG umebaini kuwa sehemu ya Mkataba inafafanua kuwa gharama za Dola za Marekani 29,606,100 zinahusu ununuzi wa magari na usafiri wakati gharama za bima zingelipwa na Jeshi la Polisi. Hata hivyo, kipengele cha 3 cha makubaliano ya mkopo kinabainisha kuwa gharama za Dola za Marekani 29,606,100 zinahusu ununuzi wa magari, usafiri na bima. Kwa msingi huo gharama halisi za Mkataba huo bado zina utata;

c) Pamoja na dosari hizo, CAG amebaini kuwa Jeshi la Polisi lilipokea magari 181 kutoka Kampuni ya Ashok mwezi Oktoba, 2015 kwa masharti ya Mkataba uliomalizika muda wake tangu mwezi Oktoba 2014;

d) Katika mahojiano kati ya Afisa Masuuli na Kamati alikiri kwamba fedha kiasi cha Dola za Marekani 10,000,000 zililipwa kwa Ashok Leyland Limited kama malipo ya awali (advance payment) kabla ya Mkataba kusainiwa;

e) Kamati haikuridhishwa na bei za baadhi ya magari kuwa juu pamoja na kwamba kuna baadhi ya magari yamekwisha tumika (used cars);

f) Kamati haikupata Mkataba ili kujiridhisha kuhusu muda uliokubaliwa kwa magari hayo kupokelewa na aina ya magari yaliyoagizwa, kwa kuwa orodha ilionesha aina mbalimbali za magari;

g) Jumla ya magari yaliyoagizwa yalikuwa 777 yaliyopokelewa ni magari 181 idadi hii inafanya magari ambayo bado hayajapokelewa kuwa 596. Fedha iliyolipwa ni sawa na asilimia 40 na magari yaliyokuja ni sawa na asilimia 20 tu.

Mheshimiwa Spika, Kama ilivyofafanuliwa hapo awali, mazingira na mchakato mzima wa ununuzi wa magari husika ulikuwa na utata. Kamati imebaini kuwa Mkataba wa mwisho wa manunuzi ya magari hayo umesainiwa [3]tarehe 15 Februari, 2017 hivyo kuibua hoja ni kwa nini magari yalipokelewa bila ya kuwepo Mkataba.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na dosari hizo, mnamo mwezi Novemba, 2017 kulibainika uwepo wa baadhi ya magari hayo katika Bandari ya Dar es Salaam bila ya kuwepo maelezo ya kutosha kutoka Jeshi la Polisi, jambo linalothibitisha hoja ya CAG na ya Kamati kuwa mchakato wa manunuzi ulifanywa bila kuzingatia sheria na taratibu.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa baadhi ya magari yaliyoletwa kwa mujibu wa Mkataba husika ni mabovu na yanaonekana yamekwishatumika hivyo kuendelea kuthibitisha mapungufu katika mchakato wa manunuzi husika. Kamati ina maoni kuwa fedha za Umma hazikutumika ipasavyo katika manunuzi haya.

2.2.7 Madeni yasiokusanywa katika Shirika la uzalishaji Mali la Jeshi la Kujenga Taifa (SUMA JKT)

Mheshimiwa Spika, Hadi kufikia tarehe 30 Juni, 2016, Shirika la uzalishaji mali la Jeshi la kujenga Taifa (SUMA – JKT) lilikuwa linadai madeni mbalimbali yanayofikia Shilingi 60,952,565,232. Madeni hayo yamegawanyika katika makundi makuu matano kama yanavyochambuliwa katika jedwali lifuatalo:

[3] Rejea Ukurasa wa 39 wa Majibu ya Hoja za Ukaguzi ya Afisa Masuuli wa Fungu -28

Jedwali Namba 2.2: Mchanganuo wa Madeni inayodai SUMA - JKT

Na.	Maelezo ya Deni	Kiasi "Shilingi"
1.	SUMA MAKAO MAKUU	1,066,054,000.00
2.	MRADI WA MATREKTA	49,223,329,000.00
3.	IDARA YA KILIMO NA VIWANDA	1,421,737,000.00
4.	IDARA YA UJENZI	5,184,520,000.00
5.	SUMA JKT GUARD LTD	4,056,925,232.00
JUMLA		**60,952,565,232.00**

Chanzo: Taarifa ya Hesabu Jumuifu za SUMA – JKT kwa mwaka wa fedha 2015/2016

Mheshimiwa Spika, Kama inavyoonekana katika jedwali hapo juu, sehemu kubwa ya deni ambalo SUMA JKT inadai lipo katika Mradi wa Matrekta ambalo ni takribani kiasi cha Shilingi 49,223,329,000 na hivyo kuwa asilimia 80.7 ya deni lote ambalo Shirika linadai.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa Mradi mzima wa Matrekta uliotekelezwa na SUMA JKT haukandaliwa, kusimamiwa na kutekelezwa ipasavyo. Kamati imethibitisha kuwa hapakuwekwa taratibu madhubuti za kuhakikisha watu waliokopeshwa matrekta hayo wanarejesha fedha husika.Ni kwa msingi huo, fedha za Umma zilizowekezwa katika Mradi huo zina viasharia ya kutumika isivyofaa na hivyo kuikosesha Serikali manufaa.

2.2.8 Kutokuwepo na Ufanisi kwa Benki ya Kilimo Tanzania (TADB)

Mheshimiwa Spika, Benki ya Kilimo Tanzania ilianzishwa chini ya Sheria ya Makampuni ya mwaka [4]2002 na kupewa cheti cha usajili chenye namba 94075 mnamo tarehe 26 Septemba, 2011.Lengo la kuanzishwa kwa Benki hii lilikuwa

[4] Companies Act no. 2 of 2002

kutoa huduma za kifedha za muda mfupi, kati na mrefu kwa shughuli za Kilimo hapa nchini.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati umethibitisha kuwa Benki hii haijatimiza malengo ya kuanzishwa kwake na badala yake imekuwa sehemu ya gharama kwa Serikali *(Cost Centre).* Sababu za Kamati kuwa na maoni hayo ni kwa kuzingatia: -

a) Kiasi kidogo cha mtaji kilichotolewa mara moja tu tangu benki hiyo kuanzishwa cha shilingi bilioni 60 ikilinganishwa na ahadi ya shilingi bilioni 800 zilizotakiwa kutolewa, hivyo kukwamisha ufanisi wa Benki;

b) Matumizi ya kawaida ya Benki yapo juu ikilinganishwa na kazi iliyofanyika hadi sasa. Kwa mfano kiasi cha mikopo kilichotolewa kwa wakulima hadi tarehe 30 Juni, 2016 ni shilingi 2,234,266,673.00 tu ikilinganishwa na matumizi ya Shilingi 2,719,092,314.00 tangu Benki hiyo ianzishwe;

c) Hivyo basi Kamati inaitaka Serikali itekeleze ahadi yake ya kutoa shilingi Bilioni 100 kila mwaka ili kuweza kukamilisha kiasi kilicho bakia.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia uchambuzi huo wa Kamati, ni bayana kuwa Benki ya Kilimo Tanzania haijatimiza kwa ufanisi malengo yake. Serikali inapaswa kutoa fedha iliyoahidi kwa TADB ili iweze kufanya kazi kwa ufanisi kwa kuwa kiasi kilichotolewa ni kidogo ikilinganishwa na mahitaji yaliyopo.

Mheshimiwa Spika, Kwa lengo hilo hilo, Serikali inashauriwa kuangalia upya uhalisia wa uwepo wa TADB na wakati huo huo kuna Benki ya Rasilimali Tanzania (TIB) ambayo imekuwa ikijishughulisha na utoaji wa Mikopo ya kilimo. Benki hizi zote mbili zina malengo yanayofanana ya kuwa vyombo vya Umma vya kugharamia shughuli za maendeleo kama kilimo, *State – owned development finance institutions (DFIs).*

2.2.9 Tozo ya Maendeleo ya Utalii ya Shilingi 6,357,529,854 kutowasilishwa Wizara ya Maliasili na Utalii kutoka Hazina

Mheshimiwa Spika, Kifungu cha 5(4) ya Kanuni za Maendeleo ya utalii za mwaka 2012 kinaanzisha tozo ya Maendeleo ya utalii ambayo Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) inatakiwa kukusanya kutoka kwenye tozo ya kitanda *(The bed night levy)* na kisha kuirejesha kwa Mkurugenzi wa utalii. Malengo ya tozo hiyo ni kusaidia utekelezaji wa shughuli mbalimbali za utalii.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati katika Taarifa ya Hesabu za fungu 69 Wizara ya Maliasili na utalii kwa mwaka wa fedha unaoishia Juni 30, 2016 umebaini kuwa Wizara fedha (Hazina) hijaresha fedha zilizokusanywa na TRA kwa niaba ya Wizara ya Maliasili na utalii za jumla ya kiasi cha Shilingi 6,357,529,454 kwa ajili ya tozo ya maendeleo ya utalii.

Mheshimiwa Spika, Changamoto ya kutotekeleza Sheria na Kanuni zinazohusiana na urejeshaji wa mapato yanayokusanywa na TRA kwa niaba ya Taasisi mbalimbali za Serikali imebainika katika maeneo mengi. Mwenendo huo wa kutorejesha mapato yanayokasimiwa kukusanywa na TRA unaathiri kwa kiasi kikubwa utekelezaji wa mipango inayotakiwa kutekelezwa na Taasisi husika.

Mheshimiwa Spika, Jambo hili ni kinyume na Sheria ya Bajeti na linapunguza nidhamu ya matumizi ya fedha za Umma. Kamati inasisitiza Wizara ya fedha na TRA wazingatie Sheria na Kanuni zinazohusu marejesho ya fedha wanazokusanya kwa niaba ya Taasisi mbalimbali za Serikali.

2.2.10 Kutotekelezwa kwa Mapendekezo ya CAG kuhusu Umiliki wa Benki ya Azania

Mheshimiwa Spika, Benki ya Azania ambayo hapo awali ilijulikana kama *1st Adili Bancorp Limited* ni Benki iliyoanzishwa mnamo mwaka 1995. Wanahisa

wake ni Shirika la Taifa la Hifadhi ya Jamii, NSSF (36%), Mfuko wa PPF (30%) Mfuko wa PSPF (12%) Mfuko wa LAPF (14%), Benki ya Maendeleo ya Afrika Mashariki (2.3%), Wafanyakazi wa Benki ya Azania na Wanahisa Wengine (1.4%).

Mheshimiwa Spika, Mifuko ya Pensheni kwa pamoja inamiliki asilimia 92 ya Benki hiyo. Hata hivyo, pamoja na umiliki huo Serikali kupitia kwa CAG haijawahi kukagua Hesabu za Benki hiyo kinyume kabisa na Sheria.

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Sheria, Azania Benki inatakiwa kuwa chini ya Msajili wa Hazina (TR), hivyo kwa mujibu wa ibara ya 143 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania pamoja na kifungu cha 9(a) iii na iv cha Sheria ya Ukaguzi wa Umma Na. 11 ya mwaka 2008 kinaitaka Benki ya Azania kuwasilisha Hesabu kwa CAG kwa ukaguzi.

Mheshimiwa Spika, Kwa muktadha huo, fedha za Umma zilizowekezwa katika Benki ya Azania zinakosa usimamizi wa moja kwa moja wa Umma kupitia kwa CAG na pia kupitia kwa Bunge. Mifuko ya Hifadhi ya Jamii ni mali ya Serikali na kwa kuwa Mifuko hiyo ndiyo inamiliki Benki ya Azania kwa asilimia 92, ni dhahiri Benki hiyo ni mali ya Serikali hivyo ni sharti taratibu za kuwajibikaji za Serikali zikazingatiwa.

2.2.11 Umiliki wa Taasisi ya Ukuzaji Maendeleo Vijijini *(Pride Tanzania Limited)*

Mheshimiwa Spika, Hoja ya umiliki wa Taasisi ya Ukuzaji Maendeleo Vijijini *(Pride Tanzania Limited)* ilitolewa na CAG kwa mwaka wa fedha 2012/ 2013 lakini utekelezaji wake haujakamilika hivyo Kamati kuendelea kufuatilia hoja husika kwani inahusisha maslahi ya fedha za Umma.

Mheshimiwa Spika, Pride Tanzania Limited ilianzishwa mnamo tarehe 05 Mei, 1993 chini ya Sheria ya Makampuni (CAP 212) kwa dhamana kwa madhumuni ya

kutoa mikopo kwa wajasiriamali wadogo. Kwa rejea ya taarifa za Msajili wa Hazina za hadi mwaka 2008, ilibainishwa kuwa Taasisi hiyo ilikuwa inamilikiwa na Serikali kwa asilimia 100. Taasisi hii ilianzishwa kwa Mtaji wa Dola za Marekani 4,701,800 ikiwa ni msaada toka Serikali ya Norway.

Mheshimiwa Spika, Hata hivyo ilipofika mwaka 2012, Taasisi hii iliondolewa katika orodha ya Msajili wa Hazina katika mazingira yenye utata mkubwa. CAG anafafanua kuwa uhalali wa kuondolewa kwa Taasisi hiyo katika orodha ya Msajili wa Hazina haukuwekwa wazi. Pamoja na hilo, Taasisi hii ambayo ilianzishwa kwa fedha zilizochukuliwa chini ya dhamana ya Serikali haijawahi kuwasilisha Taarifa ya Hesabu zake kwa CAG kwa ajili ya [5]ukaguzi.

Mheshimiwa Spika, Kuondolewa kwa Taasisi hii katika orodha ya Msajili wa Hazina kunaweza kupelekea kubadilishwa kwa umiliki wa Taasisi na kuiweka katika mikono ya watu binafsi na hivyo kuinyima Serikali fursa ya kiusimamizi katika Taasisi ambayo historia ya uanzishwaji wake inathibitisha kuwa ilianzishwa kwa fedha za Umma.

2.2.12 Matumizi Mabaya ya Shilingi 523,929,646.06 katika Shirikisho la Serikali za Mitaa (ALAT)

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati ulibaini matumizi yasiofaa ya shilingi 523,929,646.06 ya fedha za Umma katika Shirikisho la Serikali za Mitaa (ALAT). Fedha hizo zilikuwa zimepangwa kutumika kwa ajili ya kujenga kitega Uchumi cha Shirikisho Mkoani Dodoma.

Mheshimiwa Spika, Kwa lengo la kufanikisha ujenzi huo, Wanachama wa ALAT walitakiwa kuchangia kiasi cha shilingi 6,500,000,000 kwa kipindi cha miaka 3. Taarifa ya CAG ilibaini kuwa hadi tarehe 29 Januari, 2016 Wanachama walikuwa

[5] Masharti ya kifungu cha 31 cha Sheria ya Ukaguzi wa Umma Na. 11 ya mwaka 2008

wamechangia jumla ya shilingi 525,717,522.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa kati ya tarehe 16 Juni, 2012 hadi tarehe 22 Machi, 2013 Menejimenti ya ALAT bila idhini ya Mkutano Mkuu ilibadilisha matumizi ya fedha hizo ambapo walitumia shilingi 76,000,400 kwa matumizi ya kawaida ya kila siku ya ofisi, shilingi 80,000,000 ziliwekwa kama akiba ya muda maalum katika Benki ya ABC na shilingi 367,929,276.06 hazikuwa na nyaraka zimetumikaje. Hadi kufikia tarehe 11 Machi, 2016, akaunti ya Shirikisho ilibakiwa na shilingi 1,787,845.94 tu.

Mheshimiwa Spika, Jambo hili ni matumizi mabaya ya fedha za Umma na ukiukwaji mkubwa wa sheria za fedha. Aidha, kubadili matumizi ya fedha kwa malengo yasiokusudiwa na bila idhini ya Mamlaka husika ni ukiukwaji wa sheria ya bajeti hivyo ni muhimu hatua stahiki zikachukuliwa kwa wahusika.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO

3.1 Maelezo ya jumla

Mheshimiwa Spika, Kutokana na uchambuzi wa Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuhusu ukaguzi wa Hesabu kwa mwaka wa fedha uanoishia tarehe 30 Juni, 2016, Kamati ina Maoni na Mapendekezo kama ifuatavyo: -

3.2 Maoni

Mheshimiwa Spika, Maoni ya Kamati yanazingatia azma ya Bunge kuwa na Kamati mahsusi inayohusika na usimamizi wa matumizi ya fedha za Umma. Msingi wa Maoni hayo ni nia ya kuepusha matumizi mabaya ya fedha za Umma katika Serikali Kuu na Mashirika ya Umma kama kanuni za Bunge zinavyofafanua. Kwa mantiki hiyo, Kamati ina Maoni yafuatayo:-

Mheshimiwa Spika, Kamati ina maoni kuwa kumeendelea kuwepo na maeneo yenye matumizi mabaya ya fedha za Umma katika Wizara na Mashirika ya Umma hasa katika maeneo ya usimamizi wa mikataba na manunuzi. Maeneo haya mawili yanahitaji usimamizi wa karibu wa Serikali na Bunge. Pamoja na jitihada zinazoendelea kuchukuliwa na Serikali, ni muhimu ushauri na mapendekezo ya Kamati, CAG na PPRA yakazingatiwa na Serikali ili kuondoa mianya ya upotevu wa fedha za Umma katika maeneo hayo.

Mheshimiwa Spika, Kuhusu utekelezaji wa mapendekezo yaliyokwishatolewa na Kamati yenye lengo la Kuondoa matatizo ya matumizi mabaya ya fedha za Umma, Kamati ina maoni kuwa eneo hili bado lina changamoto ya utekelezaji na ufuatiliaji. Kamati inaitaka Serikali kutekeleza kwa uhalisia mapendekezo na maazimio ya Bunge. Aidha, Kamati ina maoni kuwa ni muhimu kukaanzishwa utaratibu rasmi wa kikanuni wa kufuatilia utekelezwaji wa mapendekezo ya Kamati za Bunge.

Mheshimiwa Spika, Mwisho, Kamati inaendelea kusisitiza kuwa ujenzi wa Tanzania ya viwanda utaenda sambamba na kuimarisha nidhamu ya matumizi ya fedha za Umma katika Wizara, Idara, Wakala, Balozi na Mashirika ya Umma. Ni sharti muhimu Taasisi za kiuwajibikaji kama Bunge, NAOT, TAKUKURU, DCI, DPP na Mahakama zikaendelea kujengewa uwezo na kupewa rasilimali za kutosha kutekeleza majukumu ya kiusimamizi ili kuhakikisha fedha za Umma zinalindwa ipasavyo.

3.3 Mapendekezo

Mheshimiwa Spika, Mapendekezo ya Kamati yamejengwa kwa kuzingatia ukubwa wa athari ya hoja inayohusika, matokeo yenye kuambatana na hoja husika, uwezekano wa hoja kujirudia na hatua zinazotakiwa kuchukuliwa kushughulikia hoja husika [6]*(Risk levels)*.

Mheshimiwa Spika, Mapendekezo ya Kamati ni yale yanayolenga hoja zenye athari ya juu *(High risk issues)* na hivyo kuhitaji utekelezaji wa haraka ili Kuondoa matumizi yasiofaa ya fedha za Umma katika Taasisi za Serikali.

3.3.1 Mapungufu ya Mkataba wa Mradi wa "Mlimani City"

KWA KUWA, Kamati imebaini dosari kubwa katika mkataba na uendeshaji wa Mradi wa Mlimani City;

NA KWA KUWA, Mapungufu hayo yanainyima Serikali mapato stahiki na hivyo kuwa eneo mojawapo lenye matumizi mabaya ya fedha za Umma;

KWA HIYO BASI, Bunge linaishauri Serikali kwamba: -

[6] Grouping of different risks according to their estimated cost of likely impact, likelihood of occurrence and countermeasures required

CAG aombwe kufanya ukaguzi wa kiuchunguzi na kiufanisi (Forensic and Performance Audit) katika mchakato mzima wa Mikataba yote inayohusu Mradi wa Mlimani City na kuwasilisha taarifa ya ukaguzi huo Bungeni.

3.3.2 Kutokamilika kwa Mradi wa Dege, Kigamboni

KWA KUWA, Mradi wa ujenzi wa Dege Eco Village unaotekelezwa na Shirika la Taifa la Hifadhi ya Jamii (NSSF) umekwama kukamilika kwa wakati na unakabiliwa na changamoto kubwa;

NA KWA KUWA, Kutokamilika kwa Mradi huo kunaweza kusababisha upotevu mkubwa wa fedha za Umma;

KWA HIYO BASI, Kamati inaendelea kusisitiza kwamba Serikali itekeleze mapendekezo ya Kamati yanayohusu Mradi wa Dege mapema iwezekanavyo ili kuokoa fedha za Umma zilizowekezwa katika Mradi huo.

3.3.3 Urejeshaji wa Mikopo ambayo Serikali inadaiwa na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii

KWA KUWA, Mifuko ya Hifadhi ya Jamii inaidai Serikali fedha kiasi kikubwa na deni limeendelea kuongezeka;

NA KWA KUWA, Madeni hayo yanapunguza uwezo wa Mifuko husika kutekeleza majukumu yake ya kisheria kwa ufanisi unaotakiwa;

KWA HIYO BASI, Bunge linaishauri Serikali kwamba:-

a) Kwa kuzingatia kwamba madeni hayo hayamo kwenye orodha ya deni la Taifa, Serikali iwasilishe Bungeni Taarifa rasmi kuhusu mpango wa ulipaji wa Madeni hayo ikizingatiwa kuwa madeni hayo hayaoneshwi kwenye deni la Taifa; na

b) Serikali iingie mikataba rasmi na Mifuko ya Hifadhi Jamii kuhusu Mikopo iliyochukuliwa kwa ajili ya kuweka kumbukumbu sahihi za madeni husika.

3.3.4 Ununuzi wa Magari yenye Thamani ya Dola za Marekani 29,606,100 uliofanywa na Jeshi la Polisi bila ya Uwepo wa Mkataba

KWA KUWA, Taarifa ya CAG imebainisha dosari kubwa katika mchakato wa manunuzi wa magari 777 uliofanywa na Jeshi la Polisi ikiwa ni pamoja na manunuzi kufanyika bila ya uwepo wa Mkataba na mkanganyiko katika gharama halisi za manunuzi hayo;

NA KWA KUWA, Manunuzi hayo yana viashiria vya matumizi mabaya ya fedha za Umma na ukiukwaji wa Sheria za Manunuzi na Sheria ya Usimamizi wa Fedha za Umma;

KWA HIYO BASI, Bunge linaishauri Serikali kwamba: -

a) Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali aombwe kufanya ukaguzi maalum utakaohusisha ukaguzi wa kiuchunguzi na kiufanisi *(Forensic and performance audit)* katika mchakato mzima wa manunuzi ya magari husika ili kubaini iwapo Sheria husika zilizingatiwa na iwapo manunuzi hayo yalikuwa na tija kwa Serikali; na

b) Endapo itadhihirika kwamba kulikuwa na ukiukwaji wa taratibu za manunuzi hatua za kisheria na kinidhamu zichukuliwe kwa watu wote waliohusika katika mchakato wa manunuzi wa Magari hayo.

3.3.5 Mapungufu katika Mfumo wa usimamizi wa mapato ya Bandari (TPA)

KWA KUWA, Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA) imeendelea kutumia mfumo wa kizamani wa COBOL ambao hauna uwezo wa kuunganisha mifumo mingine ya shughuli za Bandari;

NA KWA KUWA, Matumizi ya mifumo hiyo imekuwa ikisababisha upotevu mkubwa wa mapato ya Serikali na kupunguza ufanisi wa Bandari yetu;

KWA HIYO BASI, Bunge linaishauri Serikali kwamba;
TPA ihakikishe inakamilisha mfumo wa *Enterprises Resource Planning* (ERP) na kutimiza ahadi yake kuwa mfumo huo ungefanya kazi kwa awamu kuanzia Novemba, 2017 na kukamilika Januari, 2018 ili dosari za usimamizi wa mapato zilizobainika zisijirudie tena.

3.3.6 Madeni ambayo SUMA JKT inadai kwa watu na Taasisi mbalimbali

KWA KUWA, Kumekuwa na malimbikizo makubwa ya deni lisilokusanywa na SUMA JKT kutoka kwa watu na Taasisi mbalimbali hususan deni linalotokana na Mradi wa Matrekta;

NA KWA KUWA; Kutokukusanywa kwa deni hilo kumeenda kinyume na Mikataba na hivyo kuisababishia Serikali hasara kubwa;

KWA HIYO BASI; Bunge linaishauri Serikali kwamba:-

a) Serikali ifanye uchunguzi wa kina ili kubaini taratibu zilizotumika katika utoaji wa Mikopo ya matrekta kwa watu na Taasisi mbalimbali;

b) Serikali ichukue hatua stahiki kwa mujibu wa mikataba ya ukopeshaji matrekta kurejesha fedha za Serikali ambazo hazijakusanywa; na

c) Serikali ichukue hatua stahiki za kurekebisha dosari za utoaji wa Mikopo ya matrekta na kuchukua hatua kwa watu watakaothibitika walikiuka taratibu katika utoaji wa Mikopo husika.

3.3.7 Urejeshaji wa fedha zinazokusanywa na TRA kwa niaba ya Taasisi mbalimbali za Serikali

KWA KUWA, Imebanikia kuwa kumekuwepo na ucheleweshaji wa kurejesha fedha zinazokusanywa na TRA kwa niaba ya Taasisi mbalimbali za Serikali kwa mujibu wa Sheria na Kanuni;

NA KWA KUWA, Kutorejeshwa kwa fedha hizo kunaathiri mipango na utekelezaji wa Taasisi husika na ni kinyume na masharti ya Sheria ya Bajeti;

KWA HIYO BASI, Bunge linaishauri Serikali kupitia Wizara ya fedha itekeleze kwa ukamilimu masharti ya Sheria na Kanuni zinazohusu makusanyo kufanywa na TRA na kisha kurejesha kwenye Taasisi husika kwa muda mwafaka.

3.3.8 Ufanisi mdogo wa Benki ya Kilimo (TADB)

KWA KUWA, Uchambuzi wa Kamati umebainisha kuwa Benki ya Kilimo Tanzania (TADB) imekuwa ikiendeshwa kwa ufanisi usioridhisha kunakotokana na dosari za kiutendaji na uwezo mdogo wa mtaji;

NA KWA KUWA, Dosari hizo zimesababisha malengo ya kuanzishwa kwa Benki hiyo kutofikiwa na hivyo manufaa tarajiwa kutoonekana bayana;

KWA HIYO BASI; Bunge linaishauri Serikali yafuatayo: -

a) Serikali ifanye mapitio ya utendaji wa Benki ya Kilimo Tanzania ili kubaini iwapo kwa mazingira ya sasa itaweza kujiendesha kwa kuwa na tawi moja tu Dar es Salaam;

b) Serikali iwe na mpango mkakati madhubuti wa kuwa na Taasisi imara za fedha za Umma *(State owned financial institutions)* za kugharamia shughuli za uwekezaji katika Kilimo, Viwanda na uwezeshaji wa makundi maalum; na

c) Serikali itimize ahadi yake ya kutoa shilingi bilioni 100 kila mwaka, kwa miaka 8 ili benki hii iweze kujiendesha kwa ufanisi.

3.3.9 Matumizi mabaya ya Fedha za Umma katika Jumuia ya Serikali za Mitaa (ALAT)

KWA KUWA, Kamati kupitia uchambuzi wa Taarifa ya CAG, imebainisha matumizi ya shilingi 523,929,646.06 bila kuidhinishwa na Bodi ya ALAT na kutumika kinyume na malengo kusudiwa;

NA KWA KUWA, Matumizi hayo yamevunja Sheria ya Bajeti na Sheria ya usimamizi wa fedha za Umma;

KWA HIYO BASI, Bunge linaishauri Serikali kwamba ichukue hatua za kisheria na kinidhamu kwa watumishi wote wa ALAT waliohusika na matumizi hayo ya fedha za Umma.

3.3.10 Umiliki wa Benki ya Azania na Taasisi ya Pride

KWA KUWA, Taarifa ya CAG imeibua utata mkubwa kuhusu umiliki na uendeshaji wa Benki ya Azania na Taasisi ya kifedha ya Pride;

NA KWA KUWA, Utata wa umiliki katika Taasisi hizo umesababisha kutokuwepo kwa mfumo rasmi wa uwajibikaji na usimamizi wa Serikali na Bunge hivyo kuathiri usimamizi wa fedha za Umma zilizowekwa kwenye Taasisi hizo 2;

KWA HIYO BASI; Bunge linaishauri Serikali kwamba ichukue hatua za kurekebisha dosari za umiliki na uendeshaji wa Benki ya Azania. Vilevile Serikali ichukue hatua kwa kuirejesha Taasisi ya Pride Serikalini kutoka kwenye umiliki binafsi na kuwachukulia hatua za kisheria watakaobainika kushiriki katika kujimilikisha Taasisi hiyo.

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO

4.1 Shukurani

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya Kamati imeeleza kwa kina mapungufu mbalimbali yaliyojitokeza katika Hesabu za Serikali Kuu na Mashirika ya Umma kwa mwaka wa fedha wa 2015/2016 na kutoa mapendekezo ya namna ya kuondoa mapungufu hayo kwa lengo la kuhimiza uwajibikaji katika matumizi ya fedha za Umma.

Mheshimiwa Spika, Napenda kutumia fursa hii kukushukuru wewe binafsi kwa uongozi wako makini ambao umeiwezesha Kamati yangu kutekeleza majukumu yake bila vikwazo kwa kutoa maelekezo na miongozo thabiti pale Kamati ilipohitaji msaada wako. Aidha, namshukuru Naibu Spika Dr. Tulia Ackson pamoja na Wenyeviti wote wa Bunge kwa kukusaidia kuongoza Bunge letu kwa ufanisi.

Mheshimiwa Spika, Nawashukuru wajumbe wote wa Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali kwa kutekeleza majukumu ya Kamati hii kwa moyo na uadilifu mkubwa. Aidha, nawapongeza kwa kushiriki kikamilifu katika kuboresha mijadala, maoni na mapendekezo ya Kamati na kunipa heshima ya kuiwasilisha Taarifa hii mbele ya Bunge lako tukufu.

Mheshimiwa Spika, Naomba kuwatambua Wajumbe hao kama ifuatavyo:-

1. Mhe. Naghenjwa Livingstone Kaboyoka, Mb - **Mwenyekiti**
2. Mhe. Aeshi Khalfan Hilary, Mb **- M/Mkiti**
3. Mhe. Felister Aloyce Bura, Mb
4. Mhe. Dkt. Shukuru Kawambwa, Mb
5. Mhe. Shally Joseph Raymond, Mb
6. Mhe. Dkt. Hadji Hussein Mponda, Mb

7. Mhe. Livingstone Joseph Lusinde, Mb
8. Mhe. Musa Bakari Mbarouk, Mb
9. Mhe. Stanslaus Shing'oma Mabula, Mb
10. Mhe. Jamal Kassim Ali, Mb
11. Mhe. Tunza Issa Malapo, Mb
12. Mhe. Ali Salim Khamisi, Mb
13. Mhe. Omar Mohamed Kigua, Mb
14. Mhe. Khadija Nassir Ali, Mb
15. Mhe. Esther Lukago Midimu, Mb
16. Mhe. Fakharia Shomari Khamis, Mb
17. Mhe. Yosefa Ferdinand Komba, Mb
18. Mhe. Munde A. Tambwe, Mb
19. Mhe. Josephine Ngezabuke, Mb
20. Mhe. Ezekiel Magolyo Maige, Mb
21. Mhe. Allan Joseph Kiula, Mb
22. Mhe. Omary Tebweta Mgumba, Mb
23. Mhe. Rhoda Edward Kunchela, Mb
24. Mhe. Catherine Ruge, Mb
25. Mhe. Abdallah Haji Ali, Mb
26. Mhe. Amina Iddi Mabrouk, Mb

Mheshimiwa Spika, Napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Ndugu Stephen Kagaigai kwa ushauri wake kwa Kamati pale alipotakiwa kufanya hivyo. Natoa Shukurani kwa Idara ya Kamati za Bunge kwa kuratibu shughuli za Kamati, kupitia kwa Mkurugenzi Ndugu Athuman Hussein, Mkurugenzi Msaidizi Ndugu Michael Chikokoto, Sekretarieti ya Kamati ikijumuisha Ndugu Erick Maseke,

Wilfred Magova, Mwajuma Ramadhani, Asmini Kihemba na Msaidizi wa Huduma za Kamati Bi. Modesta Kipiko.

Mheshimiwa Spika, Mwisho Kamati inatambua na kuthamini ushirikiano mkubwa ilioupata kutoka Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi chini ya CAG Profesa Mussa Assad, Ofisi ya Mhasibu Mkuu wa Serikali (AcGen) chini ya Ndugu Francis Mwakapalila na Ofisi ya Msajili wa Hazina (TR) chini ya Dr. Oswald Mashindano. Aidha naishukuru Kurugenzi ya Usimamizi wa mali za Serikali (DGAM) kwa kuendelea kuisadia Kamati katika utekelezaji wa shughuli zake kwa weledi na ufanisi.

4.2 Hoja

Mheshimiwa Spika, Nawashukuru Waheshimiwa Wabunge wote kwa kunisikiliza.

Naomba kutoa Hoja.

Mhe. Naghenjwa Livingstone Kaboyoka, Mb

MWENYEKITI

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA HESABU ZA SERIKALI (PAC)

1 Februari, 2018